

HAFIZ HANIM'IN ÇEYİZİNDEN ÖZGÜN ÖRNEKLER - BURSA 1899 -

Prof.Dr.Bayhan ÇUBUKÇU*

Anneannem Hafız Hanım (Sabiha-Nüfusta Sebile) 93 Harbi (Osmanlı –Rus Savaşı 1877-1878) ni takiben Bulgaristan'dan, Bursa'ya göç eden bir ailenin çocuğu. Annesi Nesibe Hanım, Kırım Akmescit (Simferepol)den 1870 li yıllarda Varna yakınında bulunan Hacıoğlu Pazarcığı'na geliyor, 93 Harbinde eşi şehit oluyor ve oğlu ve bir yaşındaki kızı Sabiha'yı alarak akrabaları ile birlikte Bursa'ya göç ediyor. Bursa'da Alipaşa Mahallesi Hamam Tekke'de çok küçük bir eve yerleşiyorlar. Geçim sıkıntıları var, fakat Nesibe Hanım, çok çalışkan ve üretken bir kadın oğlunu, bir ayakkabı ustasının yanına çırak olarak veriyor ve sevgili kızını da hafız olarak yetiştiriyor. Kendisi maharetli ve çalışkan hiç boş durmuyor el tezgahında dokumalar yapıyor, küçük parçaları birleştirerek bohçalar, seccadeler ve çocuk yorganları üretiyor, kızının yaptığı hesap işleri ise namaz örtülerini ve peşkirleri süslüyor.

Hafız hanım, esas ismi Sabiha olmakla beraber gerek aile içinde ve evlenince eşi tarafından da Hafız, gerekse komşuları tarafından hep Hafız Hanım olarak çağrılıyor. Son yılları hariç yaşamını tamamen Bursa'da geçiriyor. Bursa kültürü ile büyüyor ve çocuklarını Bursa kültüründe yetiştiriyor. İşte yüzyıl öncesinin gelenekleri

Hafız Hanımın çeyizinden örnekler günümüze nasıl ulaştı?

Hafız Hanım'ın ilk çocuğu annem (Saide Çubukçu) 1900 doğumlu olup çok özenle yetiştirilir ve 1921 yılında Karacabey'de doktor olarak çalışan babamla evlenir. İstiklal Harbi dolayısıyla 1922 Eylül de Yunanlılar, tüm şehri yakarak Karacabey'den kaçar. Şehirden uzaklaşmış olan halk döndüğünde sadece yanıp kül olmuş bir Karacabey bulur, yeni evli olan annem ise çeyiz eşyasının bohçalarda kat kat küllere dönüşmüş hali ile karşılaşır

Daha sonra annesi çeyizin yeniden yapılmasını teklif ederse de annem kabul etmez, bunun üzerine annesi kendisine ait eşyalardan bir kısmını ayırarak kızına verir. Bir hayat boyu özenle saklanmış olan bu hatıralar böylece yüzyıl öncesinden günümüze ulaşmış olur. Müzelerde örneklerini gördüğümüz bu eşyalar burada toplu halde tek bir kişiye ait olup onun el emeği ve göz nuru ile ortaya çıkmış olması bakımından farklı bir özellik taşımaktadır.

Resim de Hafız Hanım daha ileri yıllarda (tahminen 1930) evinin bahçesinde görülmektedir. (resim 1)

---

* İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi E.Öğretim Üyesi

GİYSİLER VE TAMAMLAYICILARI

Gelin Kıyafeti: Mor bindallı bize ulaşmamış olmasına rağmen, onu bütünleyen, mor kadife üzerine sırma ile işli bindallının bir parçası olan terlikler mevcut olup, bu terliğin sarı yıldızlı topukları dikkat çekicidir (Resim 2).

İpek Manto: Yeni gelinin ziyaretlerde giydiği beyaz çizgili sarı ipek manto, içi kahverengi kapitone bir kumaşla astarlanmış olup, küçük sedef düğmeler ile kapanmaktadır. Bugünkü ölçüler ile 34-36 beden oluşu Hafız Hanım'ın çok ince yapılı olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan minyatürlerde görülen mantolar ile tamamen aynı modelde olması ilginçtir (Resim 3).

Hilali Gömlekler: Ham ipekten dokunmuş bu gömleklerin kol etek ağızları ve yaka kenarı oyalarla bezenmiştir (Resim 2).

Gümüş Kemerler: Muhtemelen bindallının üzerine bağlanan bu kemerler toka üzerindeki yazıdan da anlaşıldığı gibi Kafkas işi olup müzelerde de örneklerini gördüğümüz gibi o devirde çeyiz giysilerinin bir tamamlayıcısı olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Elimize ulaşan üç kemerden ikisi orijinal tokaları ile biri de tokasız olarak resimde bir arada görülmektedir (Resim 4).

Oyalı Yemeniler: Yemeniler bizzat kendisi gerek renkleri, gerek desenleri ve gerekse tülbentin kalitesi bakımından Bursa'daki dokumacılığın üstün örnekleridir.

Kenarlarını süsleyen ipekten yapılmış nefis çiçekleri simgeleyen oyalar ise başlı başına bir sanat eseri olup her biri özellikleri bakımından aynı bir araştırma konusu olacak niteliktedir. (Resim 5-6).

Çevreler: Kaliteli bir patiska üzerine dört ucu simle işlenmiş çevreler şüphesiz ki her çeyizde bulunan yaygın olarak kullanılan parçalardır (Resim 5-6).

Uçkurlar: Uzun organtin üzerine uçlarında oldukça ağır sim işlemler bulunan uçkurları acımadan kullanmak mümkün mü? İşte bu yüzden olsa bir sanat eseri olarak bize ulaştığını düşünmekteyim (Resim 7).

İpek Keseler: İğne oyası ile ipekten yapılmış keseler, renklerinin ve motiflerinin güzelliği açısından ilginç parçalar arasında yer almaktadır (Resim 7).

EV EŞYALARI

Seccadeler, Namaz Örtüleri: Bursa işi keçe seccade, çeyizlerde bulunmasına özen gösterilen ve misafirler için kullanılan bir eşyadır (Resim 8). Bize ulaşanda olmamakla beraber kenarında gümüş bir saçak bulunur. Ayrıca günlük kullanımlar için parçalı bir seccade Hafız Hanım'ın çeyizinin özel bir bölümünü oluşturmaktadır. Seccadeleri tamamlayıcı olarak küçük

bohça içinde tesbihler, hesap işi ile bezenmiş namaz örtüleri hep beraber büyük özel bir bohçada saklanmaktadır.

Hamam Takımları, Hamam Havluları: Beden ve baş için 2 parçadan oluşmuş olup, uçları sim ile işlenmiştir (Resim 9). Ayrıca hamamda peştamal veya yaygı olarak kullanılan kırmızı beyaz tipik Bursa dokuması her zaman için günlük kullanılan bir parçayı oluşturmaktadır. (Resim 10). Ayrıca çeyiz’de fildişi taraklar da yer almaktadır. Bize ulaşmamış olmakla beraber sedef kakmalı nalınlar ve gümüş hamam tasının da hamam takımlarının ayrılmaz parçası olduğunu söylemeliyiz

Hamam tülbentleri: Çeyizde yer alan kenarları boncuk oyalı tülbentler, Bursa’nın tipik hamam eşyalarıdır (Resim 10).

Kırkparça bohçalar: Küçük parçaların birleştirilmesi ile hazırlanmış olan bu bohçalar ve bir seccade bir sanat eseri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar sadece küçük parçaları değerlendirme amaçlı değil bazıları aynı desenli kumaşların farklı renkleri ile bir araya getirildiği için bu küçük parçaların, özellikle satın alınarak birleştirildiğini düşündürmektedir. (Resim 11).

Kadife bohça: Üzeri sırma ile işlenmiş mor kadife bohça çeyizin bir parçası olmamakla beraber, Hafız Hanım’ın oğlunu evlendirdiği zaman (1925 olmalı) gelini tarafından kendisine sunulan bir “kayınvalide” bohçasıdır. Gene 80 yıl öncesine ait Bursa çeyiz geleneğinin bir örneğidir

Evde dokunmuş özel eşyalar

Yatak çarşafı: Kırmızı yollu yatak ve yorgan çarşafı çeyiz olarak Hafız Hanım’ın annesi tarafından bizzat evde dokunmuş ve günümüze ulaşmıştır.

Peşkirler: Evde annesi tarafından dokunmuş olan peşkirlerin her iki ucu Hafız Hanım tarafından nefis hesap işleri ile bezenmiştir. Bir sanat eseri niteliğinde olan bu peşkirler resimde görülmektedir (Resim12).

SONUÇ: Bu çalışmada yüzyıl öncesine ait Bursa çeyiz geleneğini yansıtan eşyalar sadece tek bir kişiye ait olması ve üretildiği dönemin kesin olması bakımından bir özellik taşımaktadır. Her bir eşyaya ait kısa bilgiler ve resim verilmiş olmakla beraber bu araştırmanın sadece bir ön çalışma olduğunu söylemek gerekmektedir. Çünkü hesap işlerinin, oyalaların, bohçaların giysilerin ayrıntılarının, ayrıca incelenmesi farklı çalışmalara yol açacaktır.